

УДК 342.1

М. І. Завидняк
здобувач кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека є складовим елементом конституційної безпеки, яку у вітчизняній літературі розкривають як стан конституційних правовідносин, що складаються в процесі цілеспрямованої діяльності, результатом якої є досягнення стану оптимального функціонування і розвитку громадянського суспільства, правової держави та їх структурних компонентів, і що характеризується здатністю протистояти загрозам, що становлять небезпеку для конституційного ладу [1, с. 50]. Дане визначення не є бездоганим з точки зору конституційних цілей, оскільки ще у статті 16 Французької декларації прав людини і громадянина зазначено, що суспільство немає конституції, якщо в ньому не здійснено поділу влади та не забезпечено прав людини. Тому до цього варто включити також визначеність правил, які дозволяють визначати обсяг прав і свобод людини, і належні гарантії їх здійснення. З огляду на це, існує необхідність визначити окремі аспекти проведення досліджень проблем забезпечення економічної безпеки.

У цій статті буде розкрито особливості дослідження окремих аспектів економічної безпеки на основі міждисциплінарного підходу та застосування доктрини верховенства права в діяльності органів публічної адміністрації.

Поняття економічної безпеки (далі – ЕБ) передбачає забезпечення: високого рівня самодостатності економіки – забезпечення її природними, фінансовими, інвестиційними, інноваційними та соціальними ресурсами на достатньому рівні; економічної самостійності, яка, в першу чергу, повинна проявлятися у можливості здійснювати контроль над своїми ресурсами, спроможності залучати й утримувати капітал на власній території, та найбільш повного використання конкурентних переваг області; стабільності і стійкості економіки, які передбачають надійність елементів економічної системи як в цілому, так і окремих її компонентів, створення гарантій підприємницької діяльності, стримування впливу дестабілізуючих факторів; здатності до розвитку на основі інноваційних стратегій, здійснення постійної модернізації виробництва, ефективної інвестиційної та інноваційної політики [2, с. 399].

На думку науковців, економічна безпека – це здатність економіки забезпечувати ефективно задоволення суспільних потреб на національному і

міжнародному рівнях. Іншими словами, економічна безпека являє собою сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, які сприяють ефективному динамічному росту національної економіки, її здатності задовольняти потреби суспільства, держави, індивіда, забезпечувати конкурентоздатність на зовнішніх і внутрішніх ринках, що уберігає від різноманітних погроз і втрат. По-перше, економічну безпеку країни має забезпечувати, насамперед, ефективність самої економіки, тобто, водночас із захисними заходами, здійснюваними державою, вона повинна захищати сама себе на основі високої продуктивності праці, якості продукції і т.д. По-друге, забезпечення економічної безпеки країни не є прерогативою якого-небудь одного державного відомства, служби, вона має підтримуватися всією системою державних органів, усіма ланками і структурами економіки [3, с. 114].

З точки зору конституційного права, питання ЕБ лежать у площині 1) організації публічної влади, а також 2) певних вимог до законодавства та практики його застосування як органами публічної адміністрації, так і судовими органами.

1) З точки зору організації публічної влади, мова йде, насамперед, про належний баланс розподілу повноважень між органами влади, на які покладено функції по забезпеченню ЕБ.

У цьому аспекті слід розрізняти загальні функції держави у сфері національної економіки, які виражаються у збалансованому ступені втручання в економічні свободи, заснованому на гарантуванні належного рівня ділової активності громадян, шляхом ухвалення законів та регуляторних актів. Другий зріз розподілу повноважень у сфері ЕБ у системі публічної адміністрації виражає наділення законом конкретних повноважень спецслужб та органів безпеки держави, які під демократичним контролем мають попереджувати, запобігати та усувати потенційні та реальні загрози ЕБ на підставі та в порядку, встановленому законом.

2) Вимоги верховенства права є ключовими у забезпеченні ЕБ у діяльності органів публічної влади, зокрема, спецслужбами та органами безпеки держави. За відповідними вимогами, у подальшому діяльність зазначених інститутів влади у роботі буде аналізуватися через призму засад законності, правової визначеності, поваги до прав людини та заборони свавілля. Такі вимоги однаковою мірою стосуються як змісту законодавства,

здійснення органами публічної влади регуляторної діяльності у сфері національної економіки, так і відповідних попереджувальних та охоронувальних заходів, які здійснюють спецслужби та органи безпеки держави на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначений Конституцією і законами України.

Окремої уваги заслуговує проблема методологічних засад дослідження конституційних аспектів питань забезпечення ЕБ.

Ці питання мають насамперед міждисциплінарний методологічний характер, оскільки проблеми забезпечення ЕБ є предметом дослідження:

а) науки публічного адміністрування як процесу публічного управління у відповідній сфері [4; 5];

б) науки конституційного права як одного з аспектів забезпечення конституційного ладу [6];

в) економічної теорії як забезпечення економічних інтересів держави, національних інтересів та виявлення, попередження та усунення потенційних та реальних загроз розвитку національної економіки [7; 8, с. 84–95];

г) націобезпекознавства як науки самоорганізації системи, яка перебуває у стані дестабілізації, зважаючи на природні, техногенні чи антропогенні чинників [9].

Дослідження питань ЕБ сьогодні часто розглядається з точки зору цивілізаційного підходу, враховуючи надбання цивілізаційної теорії, використання їх у дослідженнях з порівняння різних типів економічних систем, дають нам змогу ідентифікувати та структурувати загальноцивілізаційні чинники випереджального економічного розвитку, що містяться у глобальній цивілізації в її уніфікованості, за науковим критерієм генотипу цивілізації, базових елементів «поверхів піраміди цивілізацій», генетичного ядра цивілізації. Глобальна цивілізація перебуває на етапі трансформації, в постійній динаміці, та на сучасному етапі набуває форми гуманістично-ноосферної постіндустріальної цивілізації [10, с. 29].

Ми є прихильниками підходу, згідно з яким цивілізованість означає дотримання певних правил і процедур, які дозволяють рівномірно розподіляти ресурси на ринку і забезпечувати доступ до ринку у цілому [11]. З огляду на ці постулати, власне, і формулюється дискурс стосовно основних характеристик держави та її функцій в економічній системі, зокрема щодо забезпечення ЕБ. У контексті забезпечення ЕБ цивілізованість та приналежність держави до певного типу цивілізації характеризуватиме її гарантування певних сталих інститутів, правил і процедур, які дають змогу розвиватися економічній системі на засадах сталого розвитку, поваги гідності людини та економічних свобод.

За таких умов тривають дебати стосовно ефективності глобалізації та її впливу на розвиток люд-

ської цивілізації загалом. Еволюцію державності розглядають в історичному контексті, оскільки вона еволюціонує від античної моделі *civitas* через персоніфіковану середньовічну державність у вигляді монархій із мінімальним втручанням в економічні свободи до сучасного типу раціональної побудови державності (*state*), яка розпочинається після Тридцятирічної війни (1618–1648 рр.). Така держава найбільш інтенсивно втручається в економічні процеси. У свою чергу, американський конституціоналіст з точки зору безпеки інтерпретує становлення сучасних держав через їхню здатність контролювати територію: 1) князівські держави (1494–1648 рр.), 2) королівські держави (1648–1776 рр.), 3) територіальні держави (1776–1914 рр.) та 4) національні держави (з 1914 р.) [12]. Це має значення для з'ясування природи та набору функцій держави у сфері забезпечення ЕБ, оскільки вони стосуються сфери управлінських рішень, які поєднують раціональні та емоційні начала. Діапазон управлінських рішень може коливатися відповідно до обраної моделі, що залежить від інтерпретації конституційних принципів (підрозділ 1.3 цієї роботи), які є доволі гнучкими і надають широку свободу конституційного розсуду як для законодавця, так і виконавчої влади. Обмежимося загальним зауваженням про те, що у контексті сучасного конституціоналізму нижче буде проаналізовано ліберальні та соціальні підходи до забезпечення ЕБ та регулювання економічних свобод загалом.

У сучасній державі у механізмі забезпечення ЕБ провідну роль відіграє публічна адміністрація. Публічна адміністрація як правова категорія має два виміри – функціональний та організаційно-структурний. За функціонального підходу, це діяльність відповідних структурних утворень із виконання функцій, спрямованих на реалізацію публічного інтересу. Таким інтересом в українському праві визнається інтерес соціальної спільності, що легалізований і задоволений державою. Тож, наприклад, виконання публічною адміністрацією правоохоронної функції означає системну діяльність усіх структурних утворень, які мають таку функцію [13, с. 55]. До системи публічної адміністрації також відносяться спецслужби та органи безпеки держави.

Важливою складовою вивчення системи забезпечення ЕБ є питання демократичного контролю за діяльністю спецслужб. Метою такого контролю над спецслужбами та органами безпеки є недопущення політичного впливу та здійснення керівництва ними з боку органів виконавчої влади. Органи безпеки і спецслужби повинні реагувати на потреби людей через обраних представників, тобто через громадян обраних у парламент та уряд, які здійснюють контроль над органами безпеки і спецслужбами [14, с. 12].

Загалом система здійснення контролю над спецслужбами та органами безпеки держави у сфері ЕБ має три рівні, яка в Україні має таку структуру:

1) громадський рівень – його здійснюють за-соби масової інформації, громадські об'єднання, науково-дослідні інститути та аналітичні центри, які спеціалізуються на питаннях діяльності спец-служб та органів безпеки, а також окремі приватні особи у порядку захисту порушених прав і свобод;

2) державний рівень – контроль через діяль-ність органів законодавчої та виконавчої влади, а також у межах внутрішньої організації, всередині самих спецслужб та органів безпеки держави:

а) парламент здійснює контроль шляхом за-конодавчого регулювання, виділення бюджетних асигнувань на питання забезпечення ЕБ та здійс-нення парламентського контролю через діяльність профільного комітету з питань національної безпе-ки та оборони, омбудсмана, Рахункової палати та проведення розслідувань з окремих питань ЕБ;

б) глава держави – шляхом схвалення страте-гічних та пріоритетних напрямів забезпечення ЕБ, контролю за використанням бюджетних ко-штів та виконанням завдань, покладених завдань на спецслужби та органи безпеки держави;

в) внутрішній контроль над спецслужбами та органами безпеки держави, внутрішня регламен-тація правил та застосування дисциплінарної від-повідальності до їх працівників;

3) міжнародний рівень реалізується хіба що опосередковано на рівні співпраці між окремими міжнародними інституціями по захисту прав лю-дини, зокрема Комітету ООН з прав людини, Ко-мітету ООН проти катувань, Європейського суду з прав людини, Комітету Ради Європи проти ка-тувань тощо шляхом зверненням приватних осіб щодо порушення їх прав і свобод.

Важливість демократичного контролю над спецслужбами та органами безпеки держави зумовлена також наявним історичним досвідом проживання громадян в умовах тоталітарного Радянського Союзу, коли спецслужби намагали-ся тотально контролювати приватне життя гро-мадян, надмірно обмежуючи та утискаючи їхні фундаментальні права і свободи. Тому справедли-вими є твердження, що демократичний контроль над спецслужбами та органами безпеки держави спричинений такими факторами: 1) таємне про-ведення операцій спецслужбами зумовлює засто-сування процедур парламентського контролю за ними; 2) втручання спецслужб у приватне життя за допомогою негласних методів стеження ство-рює небезпеку зловживання повноваженнями; 3) зростання загроз із боку організованої злочин-ності та тероризму зумовлює загострення бороть-би з нелегальним обігом капіталу та людських ресурсів, орієнтуючи спецслужби на горизонталь-

ні форми соціальної взаємодії; 4) оскільки діяль-ність спецслужб переважно зводиться до збору та аналізу інформації, важливим є недопущення маніпуляції нею; 5) небезпечною є тенденцією ви-користання спецслужб для захисту інтересів ав-торитарних лідерів, що також становить істотну загрозу молодим демократіям, а також країнам із перехідною демократією [14, с. 15–16].

На стан забезпечення ЕБ, з точки зору консти-туціоналізму, впливають два основних чинники: 1) модель поділу влади та взаємних балансів у сис-темі стримувань і противаг; 2) стан верховенства права, зокрема юридична визначеність, повага до прав людини та незалежність судової влади. Яка існує кореляція цих чинників, можна продемон-струвати, порівнюючи українську і російську мо-делі забезпечення ЕБ.

Як зазначається в одному аналітичному мате-ріалі, в економічному вимірі путінська система управління – з її централізацією ухвалення рі-шень, політизацією економіки і придушенням конкуренції – призвела до ситуації, за якої еконо-мічна модель, заснована на доходах від енергоре-сурсів, досягла меж свого потенціалу. Натомість, не було запропоновано нову модель, здатної таку замінити і забезпечити подальше зростання для російської економіки. В основі цих проблем є ос-новоположний принцип, на якому покоїться пу-тінська система, тобто примат контролю над роз-витком. З 2000 р. офіційний Кремль послідовно централізував процес ухвалення рішень, а також обмежив конкуренцію й автономію інших суб'єк-тів (політичних, бізнесових або соціальних), вод-ночас сприяючи ставленню пасивної лояльності без «надмірної» ініціативи. Роки такого негатив-ного відбору державних кадрів призвели до пога-ного рівня управління як на федеральному, так і регіональному рівнях, а також до інертності і не-компетентності в управлінні [15, с. 20–21].

Вітчизняний економіст Є. Ковальов цілком слушно вважає, що сировинний варіант розвитку національної економіки України не має стратегіч-них перспектив, з точки зору ЕБ, він є небезпеч-ним у плані виснаження наявних ресурсів. Така орієнтація зовсім не сприяє становленню реально конкурентоспроможної національної економіки [16, с. 261]. Водночас у структурі національної економіки концентрація капіталів є доволі небез-печною через малу ефективність діяльності Ан-тимонопольного комітету України, покликаного здійснювати контроль за монополіями, попере-джувати і припиняти зловживання монополієм становцем на ринку. За таких умов, існує необ-хідність збалансованого підходу у забезпеченні розвитку малого, середнього і великого підпри-ємництва. Водночас, на зовнішньоекономічних ринках держава покликана підтримувати, насам-перед, великий бізнес, що відповідатиме націо-

нальним інтересам. Важливо, що зазначені підприємства мають посідати нішу в інноваційних сферах глобалізованого ринку, щоб бути конкурентоздатними.

Водночас здійснення Україною запозичень із Міжнародного валютного фонду на фоні млявих реформ щодо дерегуляції ринку та зниження податкового тиску ускладнює динаміку розвитку національної економіки. Всі ці чинники посилюють її сировинну структуру з деяким акцентом на розвитку агропромислового комплексу, де також починає складатися олігопольна структура з її позитивами стосовно ймовірної мобілізації ресурсів і викликами у вигляді зниження конкурентоспроможності на глобальних ринках та забезпечення прав споживачів.

Тим більше, що майже нічого не змінилося у сфері забезпечення ЕБ, починаючи з 1991 р. К. Едлі цілком справедливо зауважував, що прикметними рисами влади того часу є млява правова політика та публічне урядування, що призводить до нерівності у доходах, викривленні економіки, що полягає у таких рисах:

- нерівномірний розподіл валового внутрішнього продукту, що поглиблює нерівність доходів між найбагатшими 10% та найбіднішими 10% верствами населення;

- критичне зростання дефіциту державного бюджету, який набуває загрозливих масштабів, із точки стратегії розвитку національної економіки, що лише поглиблює розрив від найбагатшими і найбіднішими економіками;

- публічна адміністрація стала занадто громіздкою, складною, забюрократизованою та інституційно слабкою;

- законодавча влада втрачає важелі контролю над публічною адміністрацією на тлі того, що виконавча влада не робить спроб пошуку консенсусу, а намагається силовими методами «проштовхувати» свої законодавчі ініціативи;

- все здійснюється на фоні маніпулювання медіа, або самі медіа неадекватно реагують на запити виборця, формуючи думку виборця у викривленому світлі [17, с. 564–565].

Вихід полягає в обмеженні свободи розсуду виконавчої влади та здійсненні контролю за його реалізацією, впровадженні процесуальної та матеріальної справедливості, зв'язаності виконавчої влади правом, зокрема писаним правом. Зокрема, у цьому ж ключі витримана Доповідь Венеційської комісії про верховенство права, яка визначає як однією з рис верховенства права обмеження сваволі, оскільки це суперечить правовій визначеності. Ці обмеження полягають у такому:

- 1) існування норм, які забороняють конкретну форму свавілля;

- 2) існування обмежень стосовно свободи розсуду публічної адміністрації;

- 3) існування відкритої системи інформації від уряду;

- 4) необхідність обґрунтування рішень;

- 5) обмеження відхилень чи винятків із правил, які встановлені законодавством [18, с. 18].

Таким чином, питання ЕБ, з точки зору конституціоналізму, полягає в юридичних засобах обмеження свободи розсуду спецслужб та органів безпеки держави, а також юридичної визначеності правил і процедур щодо забезпечення ЕБ, застосування яких підлягають демократичному контролю на рівні громадських організацій, парламенту, глави держави, а також міжнародних установ, юрисдикцію яких визнано Україною.

Для з'ясування допустимих меж втручання в економічні свободи з боку законодавця та публічної адміністрації, зокрема, спецслужб й органів безпеки держави бракує аналізу законодавства та доктринальних джерел (праць авторитетних вчених).

При дослідженні законодавства у сфері ЕБ необхідно його розглядати у широкому значенні. Це пов'язано, принаймні, двома обставинами:

1. Законодавство не може зводитися лише до сукупності законів у сфері ЕБ, оскільки воно певним чином конкретизує обсяг змісту економічних свобод, визначаючи у загальних рисах їхню реалізацію та ступінь їх конкретизації в регуляторних актах публічної адміністрації, яка користується певною свободою розсуду, визначена у законах, відповідно до покладеної у законі легітимною метою.

2. У свою чергу, регуляторні акти публічної адміністрації поділяються на: а) загальні, в рамках яких регулюються питання ліцензування, відкриття або закриття сфери підприємницької діяльності і є найбільш корупційними залежно від того, наскільки вони вчиняють організаційні чи процедурні обмеження для реалізації економічних свобод; б) спеціальні, які спрямовані на конкретизацію положень законів, що регулюють діяльність спецслужб та органів безпеки держави і у зв'язку з їх оперативно-розшуковою діяльністю та застосуванням негласних слідчих дій, можуть мати гриф з обмеженням доступу, а тому потребують здійснення за використанням цих прерогатив парламентського контролю з метою недопущення зловживань, попередження і припинення порушень прав людини.

Роль судової практики у дослідженні питань забезпечення ЕБ також виступає у подвійному значенні. По-перше, суди здійснюють контроль за додержанням вимог законності у ході здійсненні регуляторної діяльності щодо реалізації економічних свобод. Тут має значення дослідження практики Конституційного Суду України щодо конституційності законодавства та такої регуляторної діяльності з боку уряду, Верховного Суду

України – щодо забезпечення єдності судової практики в діяльності адміністративних і господарських судів, адміністративних судів щодо законності регуляторних актів публічної адміністрації, а господарських судів – щодо фіскальних органів. По-друге, суди здійснюють контроль під час здійснення спецслужбами та органами безпеки держави заходів у ході оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих дій.

Судова практика є яскравим мірилом забезпечення режиму законності і додержання вимог належної правової процедури з боку органів публічної адміністрації протягом їх діяльності щодо гарантування ЕБ. Також у ході судової практики можна перевірити ефективність положень чинного законодавства та регуляторних актів щодо забезпечення ЕБ.

Так само для верифікації ефективності законодавства та регуляторних актів в економічній сфері мають важливе значення аналітичні матеріали, пропозиції до законодавства України та практики його застосування, які оприлюднюються науковими установами, вищими навчальними закладами, аналітичними центрами та громадськими організаціями, які спеціалізуються у сфері економічних відносин, зокрема й економічної безпеки.

Література

1. Езеров А. Объект и содержание конституционной безопасности / А. Езеров // Юридична наука. – 2011. – № 1(11). – С. 50–53.
2. Ткач В. Економічна безпека України в регіональному вимірі / В. Ткач // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1(4). – С. 398–403.
3. Ляшенко О. Економічна безпека та національна конкурентоспроможність в умовах глобалізації / О. Ляшенко, Б. Плєскач, В. Бантуш // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 161. – С. 113–118.
4. Упровадження децентралізації публічної влади в Україні: національний і міжнародний аспекти / [Г. Динис, Т. Карабін, Я. Лазур, М. Менджул та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. М. Савчина. – Ужгород: ТІМРАНИ, 2015. – 216 с.
5. Чиркин В. Публичное управление : учебник / В. Чиркин. – М. : Юристъ, 2004. – 475 с.
6. Езеров А. Проблемы охраны конституционного строя Украины. Конституционная безопасность как категория современного конституционализма // Курс конституционного права Украины. Том 2. Конституционный строй Украины : учебник / под ред. М. Баймуратова и А. Батанова. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2012. – С. 426–452.
7. Базилюк Я. Умови формування і стратегія забезпечення конкурентоспроможності національної економіки : дис. ... канд. екон. наук: 21.04.01 «Економічна безпека держави (економічні науки)» / Я. Базилюк ; Нац. ін-т стратег. досліджень, Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. – К., 2001. – 169 с.
8. Жаліло Я. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: [монографія]. – К.: НІСД, 2009. – 336 с., іл.
9. Ліпкан В. Теорія національної безпеки: [підручник] / В. Ліпкан. – К. : КНТ, 2009. – 631 с.

10. Москаленко О. Загальноцивілізаційні чинники випереджаючого економічного розвитку / О. Москаленко // Економічна теорія. – 2013. – № 3. – С. 16–31.

11. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження / Н. Еліас; пер. з нім. О. Логвиненко. – К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 2003. – 672 с.

12. Bobbit P. The Thought Leader Interview. The constitutional scholar and national security expert defines a new era of market statehood / P. Bobbit [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.strategy-business.com/article/04109?gko=ccb14>.

13. Мосьондз С. Публічна адміністрація в механізмі державної політики у сфері науки в Україні / С. Мосьондз // Публічне право. – 2014. – № 4(12). – С. 54–60.

14. Борн Х. Підзвітність спецслужб: правові норми, досвід та рекомендації / Х. Борн, І. Лей; відп. за укр. вид. О. Михалочко. – Женева, 2011. – 136 с.

15. Late Putin. The End of the Growth, the End of the Stability. Ed. By M. Menkiszak / Pont of View. No 55. – October, 2015. – Warsaw: Centre of Eastern Studies, 2015. – 36 p.

16. Ковальов Є. Економічна безпека України в умовах сучасної кризи глобалізованого світу / Є. Ковальов // Право і безпека. – 2012. – № 1. – С. 255–261.

17. Edley C. The Governance Crisis, Legal Theory, and Political Ideology / C. Edley // Duke Law Journal. – 1991. – No. 3. – P. 561–606.

18. Доклад о верховенстве права, утвержденный на 86-й пленарной сессии Венецианской комиссии (Венеция, 25–26 марта 2011 г.): Европейская комиссия за демократию через право (Венецианская комиссия). – 19 с.

Анотація

Завидняк М. І. Окремі аспекти дослідження конституційних засад економічної безпеки. – Стаття.

У статті висвітлюється явище економічної безпеки на основі міждисциплінарного підходу та застосування доктрини верховенства права у діяльності органів публічної адміністрації, громадських об'єднань та політичній активності громадян.

Ключові слова: верховенство права, економічна безпека, міждисциплінарний підхід, цивілізаційний підхід, формально-юридичний підхід.

Аннотация

Завидняк М. И. Отдельные аспекты исследования конституционных основ экономической безопасности. – Статья.

В статье раскрывается экономическая безопасность на основе междисциплинарного подхода и применения доктрины верховенства права в деятельности органов публичной администрации, общественных объединений и политической активности граждан.

Ключевые слова: верховенство права, экономическая безопасность, междисциплинарный подход, цивилизационный подход, формально-юридический подход.

Summary

Zavydniak M. I. Some aspects of the study of the constitutional principles of economic security. – Article.

Article reveals the phenomenon of economic security through an interdisciplinary approach and the application of the doctrine of the rule of law in public administration, associations and political activity of citizens.

Key words: civilization approach, economic security, formal-legal approach, interdisciplinary approach, rule of law.